

РЕЦЕНЗИЯ

От д-р Неда Златинова Балканска- професор в СУ „Св. Климент Охридски“, ФНОИ,
кафедра по Специална педагогика

на дисертационен труд за присъждане на образователната и научна степен 'доктор'

в област на висше образование: **1. Педагогически науки**

професионално направление: **1.2. Педагогика**

докторска програма **Специална педагогика**

Автор: Маргарита Андонова Енчева

Тема: Подкрепа на деца и ученици с интелектуални затруднения в образователната среда.

Научен ръководител: проф. д.п.н. Жана Атанасова Янкова- ПУ „Паисий Хилендарски“

1. Общо описание на представените материали

Със заповед № РД21-773 от 19.04.2023 г. на Ректора на Пловдивския университет „Паисий Хилендарски“ (ПУ) съм определена за член на научното жури за осигуряване на процедура за защита на дисертационен труд на тема „**Подкрепа на деца и ученици с интелектуални затруднения в образователната среда**“ за придобиване на образователната и научна степен ‘доктор’ в област на висше образование: **1. Педагогически науки**, професионално направление **1.2. Педагогика**, докторска програма **Специална педагогика**. Автор на дисертационния труд е **Маргарита Андонова Енчева** – докторант в задочна форма на обучение към катедра **Педагогика и управление на образованието**, с научен ръководител **проф. д.п.н. Жана Атанасова Янкова** от ВУЗ ПУ „Паисий Хилендарски“

Представеният от **Маргарита Андонова Енчева** комплект материали на хартиен носител е в съответствие с Чл.36 (1) от Правилника за развитие на академичния състав на ПУ.

2. Кратки биографични данни за докторанта

Маргарита Енчева е възпитаник на ПУ „Паисий Хилендарски“, като през 1999г. придобива професионална квалификация по специалност специална педагогика- учител в специално училище. През 2005 г. завършва магистърска програма по „Логопедия“ с профе-

сионална квалификация логопед към същия университет. В периода между 2018 и 2022 г. е задочен докторант към ПУ „Паисий Хилендарски“.

Трудовият ѝ стаж е свързан с ПУ „Св. Архангел Михаил“ – гр. Асеновград. Маргарита Енчева заема длъжността учител- възпитател от януари 2001г. до март 2009г. От март 2009 до септември 2013 г. докторант Енчева изпълнява функциите на специален педагог в КСУ „ Олга Скобелева“ – Пловдив.

В периода от 2013 г. до 2016 г. Маргарита Енчева е ресурсен учител към Регионален център за подкрепа на процеса на приобщаващото образование – гр. Пловдив. От 2016 г. до 2017 г. заема длъжността логопед в същата институция. От 2017 до настоящия момент е заместник-директор на сектор „Ресурсно подпомагане и прилагане на терапевтични програми при деца и ученици със специални образователни потребности“ отново в Регионален център за подкрепа на процеса на приобщаващото образование – гр. Пловдив.

3. Актуалност на тематиката и целесъобразност на поставените цели и задачи

Съвременните образователни условия поставят нови изисквания към педагозите.

Приобщаващата среда налага прилагането на подходи и стратегии, които да позволяват включването и равноправното участие на всички ученици в учебния процес. Участниците в този процес се характеризират с голяма разнородност, свързана с особеностите на възприемане и анализ на постъпващата информация. Преподавателската работа изисква много добро познаване на аудиторията, спецификите на работа при децата със СОП, надарените и тези в риск, прецизно планиране на начините за поднасяне на учебното съдържание, способности за работа в екип и гъвкав подход на преподаване.

Още по-сложна е ситуацията при децата с умствена изостаналост, които се обучават в общообразователна среда. Тази група се отличава с редица особености, които поставят масовите педагози пред сериозни затруднения в процеса на обучение.

Решението на описаните проблеми се крие в търсенето на нови подходи на преподаване, както и прилагането на разнообразни средства и технологии, които не само ще оптимизират възприемането на учебното съдържание, но и ще повишат интереса на учениците към него. В този смисъл темата на настоящия дисертационен труд е с подчертана актуалност за научната и практическата сфера.

4. Познаване на проблема

Авторът демонстрира добро познаване на проблема, още повече, че практическият му опит е пряко свързан с темата на разработката.

5. Методика на изследването

В методиката намират място следните методи на теоретично и емпирично изследване, които са в пълно съответствие с обекта, предмета, целта и задачите на научната разработка:

- проучване и анализ на адекватни за темата нормативни и теоретични източници;
- въпросници, насочени към участниците в проучването, които точно регистрират техните нагласи;
- количествен анализ чрез статистическа обработка на получените данни;
- качествен анализ на емпиричните резултати.

6. Характеристика и оценка на дисертационния труд

Научният труд се състои от увод, четири глави, изводи, заключение и приложения, като обемът от страници възлиза на 261. Библиографската справка наброява 121 заглавия, от тях 98 са на кирилица и 23- на латиница.

Теоретичната постановка на проблема е представена в първа и втора глава. В първа глава авторката логично и последователно изгражда своята концепция във връзка с характеристиката на групата лица с „интелектуални затруднения“, термин, който докторантката аргументира. Увлекателно и подробно е представена ретроспекция на проблема, представени са различните класификации в исторически и съвременен план, преходът от диференцирано към интегрирано обучение.

Във втора глава Маргарита Енчева поставя проблема за приобщаващото образование с оглед на неговите политически аспекти. На този фон са представени разнообразни модели за приобщаване в световен мащаб, както и се поставя фокус върху подкрепата ученици с интелектуални затруднения в българските образователни условия.

Постановката на експеримента е обект на трета глава. Следва да отбележа, че обектът, предметът, задачите, хипотезите и контингентът на изследването са формулирани коректно. За целите на експеримента са разработени анкетни карти, адресирани до различните групи участници.

Анализът на получените резултати намира място в четвърта глава. Данните са интерпретирани количествено и качествено. Илюстрирани са посредством таблици и диаграми,

което улеснява тяхното възприемане. Изследвани са широк кръг специалисти- специални и общообразователни педагози, работещи в предучилищни и училищни заведения, както и родители на деца с интелектуални затруднения. Броят на участниците в изследването е внушителен и дава основание за регистриране на реални нагласи в изследваните общности. Въпросниците са насочени към нагласите и практиките на ресурсните и общообразователните учители, свързани с адаптиране на методите за преподаване и подкрепа на децата и учениците с интелектуални затруднения; към приложението на ИКТ в процеса на обучение на деца и ученици с интелектуални затруднения; дистанционната форма на обучение и към мнението на родителите на деца от целевата група по отношение на равния достъп на техните деца до качествено обучение. Пълният текст на анкетните карти е предоставен в приложенията на дисертационния труд.

7. Приноси и значимост на разработката за науката и практиката

Приносите с научно-приложен характер на рецензирания труд са следните:

1. Обогатяване на теорията и практиката в областта на специалната педагогика у нас, с изследване, проведено с научен подход.
2. На задълбочен анализ са подложени голям брой литературни източници, които представят панорамна картина на анализиранията понятия. Един от най-съществените приноси в тази посока е критичният анализ, осъществен от автора.
3. Разработен е инструментариум за регистриране на нагласите и компетенциите на масовите и специалните педагози по отношение на подкрепата на деца и ученици с интелектуални нарушения; както и мнението на родителите относно качеството на приобщаващото образование в настоящия момент;
4. Разработеният инструментариум може да се адаптира за различните групи деца със СОП, както и за всички педагогически специалисти с оглед оценка на приобщаващата среда в детските градини и училищни заведения, както и да се прилага многократно във времето, с цел отчитане на промени в педагогическата практика и нагласите на специалистите и родителите.

8. Преценка на публикациите по дисертационния труд

Публикациите на докторантката са общо пет, всички те са самостоятелни и по темата на дисертационния труд.

9. Лично участие на докторанта

Представената за рецензиране научна разработка е плод на самостоятелната работа

на докторанта, под нещото ръководство на неговия научен ръководител- проф. д.п.н. Жана Янкова. Ясно проличава личната ангажираност на Маргарита Енчева към темата на дисертационния труд и компетенциите, свързани с практическия му опит с сферата на приобщаващото образование на деца и ученици с интелектуални затруднения.

10. Автореферат

Текстът на автореферата отразява точно съдържанието на дисертацията.

11. Критични забележки и препоръки

Препоръката ми към докторантката в никакъв случай не намалява достойнствата на дисертационния труд и свързана с разширяване на обема на автореферата, тъй като той е със статут на публикация, до която ще има достъп широка общественост. Това ще позволи популяризирането на резултатите и основните изводи от проведеното научно изследване, което е в интерес както на докторантката, така и на специалистите.

13. Въпроси към докторанта

Въпросът ми към докторантката е следният:

Кои, по Ваше мнение, са най-големите трудности пред ресурсните учители при оказването на педагогическа и личностна подкрепа на децата и учениците с интелектуални затруднения в съвременните условия?

ЗАКЛЮЧЕНИЕ

Дисертационният труд *съдържа научно-приложни, които представляват авторски принос в науката* и отговарят на изискванията на Закона за развитие на академичния състав в Република България (ЗРАСРБ), Правилника за прилагане на ЗРАСРБ и съответния Правилник на ПУ „Паисий Хилендарски“. Представените материали и дисертационни резултати **напълно** съответстват на специфичните изисквания на Факултета по Педагогика, приети във връзка с Правилника на ПУ за приложение на ЗРАСРБ.

Дисертационният труд показва, че докторантката Маргарита Андонова Енчева притежава задълбочени теоретични знания и професионални умения, като демонстрира качества и умения за самостоятелно провеждане на научно изследване.

Поради гореизложеното, убедено давам своята *положителна оценка* за проведеното изследване, представено от рецензираните по-горе дисертационен труд, автореферат, постигнати резултати и приноси, и *предлагам на почитаемото научно жури да присъди об-*

разователната и научна степен 'доктор' на Маргарита Енчева в област на висше образование: **1. Педагогически науки**, професионално направление **1.2. Педагогика** докторска програма **Специална педагогика**.

18.05. 2023 г.

Рецензент: .....

(проф. д-р Неда Балканска)